

Формування географічних знань у профільній школі

Світлана Решетченко*

к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії

e-mail: swet_res@meta.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0744-4272>

Інна Слащова*

магістр кафедри фізичної географії та картографії

e-mail: sl-inna@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1764-6134>

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

Метою даної статті є висвітлення особливостей формування географічних знань у профільній школі з подальшим формуванням компетентностей навчальної діяльності учнів.

Основний матеріал. Сучасне інформаційне суспільство висуває високі вимоги до особистості, якій необхідно бути готовою до постійних змін, розвитку, конкуренції в усіх сферах діяльності, що обумовлено взаємодією особистості та соціального середовища у швидкозмінних умовах.

Профільне навчання зорієнтоване на підготовку старшокласників загальноосвітньої школи, урахує їх індивідуальні можливості, їх соціалізацію відповідно до вимог ринку праці та представляє систему профілів з установами від початкової до вищої професійної освіти.

Поступове формування профільної школи дозволяє створити умови для диференціації змісту навчання, індивідуальних освітніх програм. Вона сприяє поглибленому вивченню предметів, створенню рівних умов для повноцінної освіти різних категорій учнів, їх подальшій соціалізації та забезпеченню зв'язку між загальною і професійною освітою, де відбувається ефективна підготовка старшокласників до засвоєння програм вищої професійної освіти.

Географічні знання охоплюють біологічні, геологічні, метеорологічні, економічні, соціальні, політичні науки та мають інтегруючу сутність. Отже, географія може виступати у різних навчальних профілях як основна, так і вибіркова дисципліна. Профільне викладання географії передбачає вивчення циклу предметів, які пов'язані та доповнюють один одного за змістом, видами діяльності, вивчаються як на загальноосвітньому рівні, так і на поглибленому, факультативному.

Висновки. Аналіз світового досвіду організації географічної освіти вказує на існування різних підходів до її реалізації. Набуття географічних знань, наприкладі Австралії, відбувається через вивчення природних компонентів та глобальних трансформацій. Курс географії у США знайомить учнів зі світом через інтерпретування знань про природні та економічні особливості різних регіонів світу. Географічна освіта у Великій Британії є основним навчальним предметом, який забезпечує учнів знаннями про природу, ресурси, суспільство з метою формування компетенцій щодо географічних знань, підходів, концепцій та навичок аналізу. В Україні географічна освіта входить до складу базової освіти, де формується цілісна картина навколишнього світу через узагальнення та систематизацію знань, формування географічного мислення, уміння використовувати різні методи аналізу інформації.

З'ясовано, що основним завданням профільної освіти є створення спеціалізованої підготовки (профільного навчання) у старших класах загальноосвітньої школи, яка орієнтована на індивідуалізацію навчання і соціалізацію учнів.

Ключові слова: профільна школа, географічні знання, методика викладання географії, компетентність, навчальна ситуація.

Svitlana Reshetchenko, Inna Slashchova

CREATION OF GEOGRAPHICAL KNOWLEDGE AT PROFILE SCHOOL

The purpose of this article is to show the peculiarities of geographical knowledge creation in a profile school with further formation of pupils' competences of educational activities.

Main material. Modern information society places high demands on the person, who needs to be ready for constant change, development, competition in all spheres of activity, determined by the interaction of the person and the social environment in rapidly changing conditions.

Profile training is aimed at educating high school students at general education schools, taking into account their individual capabilities, their socialization in accordance with the requirements of the labour market, and presents a system of profiles with organizations from primary to higher vocational training.

Gradual formation of the profile school allows us to create conditions for differentiation of the educational content, individual educational programs. It carries out in-depth study of subjects, creating equal educational conditions for different categories of pupils, their further socialization and restoring connection between general and professional education.

Geographical knowledge encompasses biological, geological, meteorological, economic, social, political sciences and is of integrating importance. Geography can, therefore, act in different profiles as both basic and optional discipline. Specialized training in geography represents the study of cycles of subjects that complement each other in content, types of activities, are studied both at the general educational level and at the in-depth, optional level.

Conclusions. Analysis of the world experience in the organization of geographical education indicates different approaches in its implementation. Acquisition of geographical knowledge in the case of Australia takes place through the study of natural components and global transformations. A geography course in the USA introduces school pupils to the world through the interpretation of knowledge about natural, economical features of different regions of the world. Geographical education in England is a basic subject of learning that allows pupils to gain information about nature, society, resources to form competences of geographical knowledge, approaches, concepts and analysis skills. In Ukraine, geographical education is part of a system of basic subjects that form a holistic picture of the surrounding world through generalizations and systematization of knowledge, formation of geographical thinking, ability to use different methods of information analysis.

It is emphasized that the main task of profile education is formation of specialized preparation (profile training) in the upper grades of general education, which is guided by individual training and socialization of pupils.

Keywords: profile school, geographical knowledge, geography teaching methods, competence, training situation.

Светлана Решетченко, Инна Слащова

ФОРМИРОВАНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В ПРОФИЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Целью данной статьи является освещение особенностей формирования географических знаний в профильной школе с дальнейшим формированием компетентностей учебной деятельности учеников.

Основной материал. Современное информационное общество предъявляет высокие требования к личности, которой необходимо быть готовой к постоянным изменениям, развитию, конкуренции во всех сферах деятельности, что определено взаимодействием личности и социальной среды в быстро меняющихся условиях.

Профильное обучение направлено на подготовку старшеклассников общеобразовательных школ, учитывает их индивидуальные возможности, их социализацию в соответствии с требованиями рынка труда и представляет систему профилей с учреждениями от начального до высшего профессионального обучения.

Постепенное формирование профильной школы позволяет создать условия для дифференциации содержания обучения, индивидуальных образовательных программ. Она осуществляет углублённое изучение предметов, создание равноценных условий обучения для разных категорий учащихся, их дальнейшей социализации и восстановления связи между общим и профессиональным образованием.

Географические знания охватывают биологические, геологические, метеорологические, экономические, социальные, политические науки и имеют интегрирующее значение. Поэтому география может выступать в разных профилях как базовая, так и факультативная дисциплина. Профильное обучение географии представляет изучение циклов предметов, которые дополняют друг друга по содержанию, видам деятельности, изучаются как на общеобразовательном уровне, так и на углублённом, факультативном.

Выводы. Анализ мирового опыта организации географического образования говорит о разных подходах в его реализации. Приобретение географических знаний, на примере Австралии, происходит с помощью изучения природных компонентов и глобальных трансформаций. Курс географии в США знакомит учеников с миром через интерпретацию знаний о природных, экономических особенностях разных регионов мира. Географическое образование в Великобритании является базовым предметом обучения, который позволяет ученикам получать информацию о природе, обществе, ресурсах с целью формирования компетенций о географических знаниях, подходах, концепциях и навыков анализа. В Украине географическое образование входит в систему базовых предметов, которые формируют целостную картину окружающего мира с помощью обобщений и систематизации знаний, формирования географического мышления, умения использовать разные методы анализа информации.

Определено, что основным заданием профильного образования является формирование специализированной подготовки (профильного обучения) в старших классах общеобразовательной школы, которая ориентируется на индивидуальное обучение и социализацию учащихся.

Ключевые слова: профильная школа, географические знания, методика преподавания географии, компетентность, обучающая ситуация.

Вступ. Головним результатом навчання є готовність випускників до безперервної освіти, вміння відстоювати свою точку зору, знаходити компроміси, співпрацювати, вести діалог і самостійно визначитися з вибором професії. Упровадження профільного навчання спрямоване на вирішення проблеми професійного самовизначення на тлі успішної самореалізації особистості, на можливість обґрунтова-

ного вибору майбутнього фаху в процесі навчання з урахуванням індивідуальних інтересів, здібностей і нахилів. Профільне навчання розглядається як диференційоване навчання, що дозволяє вибудувати індивідуальну освітню траєкторію з урахуванням особистісного розвитку школяра.

Згідно з діючою концепцією реформування шкільної освіти, представлено дослідження є

актуальним, оскільки профільне географічне навчання спрямоване на засвоєння знань сучасної географічної науки, оволодіння вміннями аналізу територій, моделювання природних, соціально-економічних процесів, розвитку компетентностей у галузі метеорології, гідрології, геології та підготовки до майбутньої професійної діяльності. На географію покладається провідна роль у формуванні цілісної системи природоохоронних знань, розглядаються взаємозв'язки природних об'єктів, явищ і процесів, цілісність природної системи, складність і суперечності взаємодії її та суспільства.

Вихідні передумови. Географічні знання відносять як до точних наук, так і до гуманітарних. Вони знаходяться на стику природничих та суспільних наук, досліджують взаємодію суспільства і природи, що вказує на значну диференціацію географічної науки. Аналіз досвіду методики навчання географічних знань вказує на різні підходи: у старшій школі Великої Британії викладання географії відіграє ключову роль у розумінні світу; у середній школі 11–14-річні підлітки скаржаться на традиційні уроки, результатом чого є зменшення на 11,1% інтересу до них [14]. Але кількість учнів, що вивчають географію, поступово зростає, і це робить її восьмим найпопулярнішим загальним предметом у середній освіті (CCSE). Географія сьогодні визнана «основним навчальним предметом». Урядова політика та громадські іспитові комісії відіграють важливу роль у визначенні діючого Національного навчального плану з географії.

У цілому географічні знання спрямовані на зацікавленість і захоплення світом учнів, на забезпечення інформацією про різноманітні місця, людей, ресурси, природне середовище, а також розуміння основних фізичних та соціальних процесів. Під час бурхливого розвитку інформаційних технологій мають більш виражені інтереси, знання про світ повинні допомогти їм поглибити розуміння взаємодії фізичних і соціальних процесів, формування й використання ландшафтів. Національна навчальна програма з географії має на меті забезпечити учнів знаннями про розташування глобальних значущих місць – як земних, так і морських – включаючи їх особливості, як вони забезпечують географічний контекст для розуміння процесів.

Компетенції географічних навиків необхідні для збору, аналізу та інтерпретації даних, зібраних на основі досвіду польових робіт, що поглиблюють їхнє розуміння про географічні процеси; інтерпретації джерел географічної інформації, включаючи карти, діаграми, глобуси, аерофотознімки та географічні інформаційні системи (ГІС); передачі географічної інформації різними способами, в тому числі через карти, якісні та кількісні вміння, письмові навички [14].

Учні повинні закріпити та розширити свої знання про країни світу, їх фізичні та соціальні особливості, розуміти процеси взаємодії географічних

явищ для створення відмінних ландшафтів, що змінюються з часом; усвідомити складні географічні системи у навколишньому світі, розвивати компетентність у використанні географічних знань, підходів та концепцій (таких, як моделі та теорії). Таким чином, учні продовжують збагачувати свої знання та просторове, екологічне їх розуміння.

Вивчення географії у США спрямоване на знайомство учнів зі світом, розвиток знання про місцезнаходження, взаємодію людини та довкілля, історію регіонів. Особливу увагу приділяють необхідним навичкам, де наголошується на географічних звичках розуму, що сприяє мисленню вищого рівня та вирішенню проблем. Курс вимагає від учнів умінь застосувати знання до змістовної інформації, що стосується різних регіонів світу. Рекомендації, які інтегрують навички мислення, історичні процеси та зміст дають змогу застосувати географічні знання до власного життя, до своєї громади, держави, нації, світу. Вони включають інтеграцію концепцій і принципів з історії, економіки, географії, громадянських та гуманітарних наук. Під час планування курсів географії робиться акцент на «здійсненні» географії, а не простому здобутті теоретичних знань, де учні мають можливість розпізнавати, оцінювати, аналізувати та досліджувати конкретні теми, щоб зробити висновки чи провести паралелі між ними [15].

У старшій школі в Австралії вивчення географії спрямоване на розуміння процесів, які мають різні масштаби – від локального до глобального. Географічні знання подаються за чотирма модулями: природні та екологічні небезпеки; сталі місця; перетворення сухопутного покриву; глобальні трансформації. Перші два блоки знайомлять учнів з природними й екологічними небезпеками, можливими проблемами. Зміст третього і четвертого блоків зосереджується на ініційованій зміні біофізичного покриву земної поверхні людиною, що призводить до створення антропогенних біомів та процесів міжнародної інтеграції (глобалізації); на оцінці економічних і культурних перетворень, що відбуваються у світі, просторових результатів цих процесів та їх соціальних і геополітичних наслідків. Завдяки такому підходу учні можуть краще розуміти динамічну природу світу, в якому вони живуть [16].

У викладанні географічних знань не існує єдиного підходу, їх відносять і до природничих, і до соціально-економічних наук.

Метою статті є дослідження особливостей викладання географічних знань у профільній школі для формування подальших компетентностей навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасне інформаційне суспільство висуває високі вимоги до особистості, якій необхідно бути готовою до постійних змін, розвитку, конкуренції в усіх сферах діяльності. Багато в чому це обумовлено взаємодією особисто-

сті та соціального середовища у швидкозмінних умовах.

Під час впровадження Державного стандарту базової середньої освіти та Державного стандарту профільної середньої освіти необхідно приділяти увагу методиці проведення уроку. Діяльнісна парадигма навчання спрямована на розкриття можливостей учнів при відмові від простого засвоєння знань. Продуктивність уроку в старших класах можлива при активній пізнавальній діяльності старшокласників. Роль учителя обмежується організацією та управлінням навчальною діяльністю учнів, проектуванням їх роботи [1-4, 10].

Стандарт базової середньої освіти на всіх щаблях навчальної діяльності висуває в якості пріоритетів особистісно орієнтований, системно діяльнісний підходи, що визначають структуру діяльності старшокласників, а також основні психологічні умови і механізми процесу засвоєння знань [9]. Відповідно до зазначеного на уроках географії, по-перше, задаються ціннісні орієнтації, домінуючі установки процесу навчання; по-друге, відбувається засвоєння системи географічних знань про природу, господарство країни та її окремих регіонів, світу. Сучасний урок повинен бути цікавим, інформаційно насиченим, а матеріал - зрозумілим. Проектування навчальної діяльності з географії можна здійснювати за допомогою реалізації таких принципів:

- принципу діяльності, який формує здатність учнів вирішувати навчально-практичні та навчально-пізнавальні завдання, формування різних способів діяльності з позиції її суб'єкта;

- принципу цілісності, який полягає у формуванні узагальненого системного уявлення про світ (природу, суспільство);

- принципу узгодженості, що спрямований на взаємозв'язок всіх складових освітньої діяльності, зокрема в аспекті планованих результатів засвоєння матеріалу, які можуть бути представлені по-різному (як цільові орієнтири, як система завдань для діагностики ступеня досягнення цих орієнтирів, як логічний ланцюжок розгортання навчального матеріалу);

- принципу варіативності передбачає як формування здатності до адекватного прийняття рішень в ситуаціях, так і можливість вибору свого індивідуального освітнього маршруту в цілому [9].

Підліток активно бере участь у навчальній діяльності через формулювання мети, завдань заняття на основі власного досвіду, у плануванні способів досягнення мети, у здійсненні контролю, оцінки отриманих результатів (самоконтроль), у здійсненні необхідної корекції навчання на основі власних труднощів та рефлексії діяльності за підсумками уроку, у виборі домашнього завдання із запропонованих, урахувавши свої індивідуальні можливості.

Викладання географічних знань у старших класах ефективно здійснювати у формі лекції, семіна-

рів, лабораторних і практичних занять, залікових (підсумкових) уроків [4-6].

Методика викладання ґрунтується на блочному плануванні: за темами проводяться лекції, семінарські та практичні заняття, де тематичний блок завершується заліком - контрольним заняттям.

Принципово новий підхід до наступного (третього) ступеня середньої освіти полягає в інтеграції знань, їх професіоналізації та диференціації. Відповідно до освітнього стандарту здійснюється профільна підготовка на вищому щаблі школи за напрямками: соціально-гуманітарним, природничо-науковим, технічним тощо.

Профільне навчання представляє спеціалізовану підготовку старшокласників загальноосвітньої школи, яке зорієнтоване на індивідуальне навчання, їх соціалізацію з урахуванням вимог ринку праці, формування системи профілів з установами від початкової до вищої професійної освіти.

Поступове формування профільного навчання дозволяє створити умови для диференціації змісту навчання учнів, їх індивідуальних освітніх програм; сприяти поглибленому вивченню предметів; мати рівні умови повноцінної освіти різних категорій учнів, їх подальшої соціалізації; забезпечити зв'язок між загальною та професійною освітою, ефективно готувати старшокласників до засвоєння програм вищої професійної освіти.

Географічні знання, які охоплюють знання біологічні, геологічні, економічні, соціальні, політичні та інші, починають розглядатися з точки зору їх територіальної диференціації. Така інтегруюча сутність географії визначає її положення у різних навчальних профілях як основної, так і вибіркової дисципліни. Профільне викладання географії передбачає вивчення циклу предметів, які пов'язані та доповнюють один одного за змістом, видами діяльності, вивчаються як на загальноосвітньому рівні, так і на поглибленому, факультативному рівні. Наприклад, у школах еколого-географічного профілю поряд з набором предметів загальноосвітнього циклу вивчаються додаткові курси: фізика Землі, хімія Землі, систематика рослин тощо.

Навчання за профільним напрямом має здійснюватися з наближенням до стандартів навчання вищого закладу освіти та спрямоване на поглиблення базової освіти.

Сьогодні урок залишається основною формою навчання, який має бути творчим. Учні повинні отримувати конкретні знання, бо вони готують себе до визначеної професії та мають чітко виражені інтереси. Тому під час викладання географічних знань необхідно поєднувати інтереси старшокласників, досвід та творчість учителя. Найбільш вдалими формами уроку є ділова гра, семінарське заняття з обговоренням проблеми [1-3, 11].

Державний стандарт базової середньої освіти та Державний стандарт профільної середньої освіти

спрямовані на розвиток особистості дитини. Отже, від учителя вимагають нові форми організації процесу навчання, хоча урок залишається основною формою навчального процесу, але змінилися вимоги до його проведення, запропонована інша класифікація уроків. Специфіка системно-діяльнісного підходу передбачає й іншу структуру уроку, яка відрізняється від звичної, класичної схеми (табл.).

До вимог сучасного уроку відносять: особистісно орієнтоване, індивідуальне спрямування, де пріоритетним є самостійна робота учнів, практична, діяльнісна підготовка, а також розвиток універсальних навчальних дій (УНД) та особистісних, комунікативних, регулятивних і пізнавальних. Діяльність учителя полягає у допомозі засвоєння нових знань і керуванні навчальним процесом.

Структура стандарту вводить нове поняття – «навчальна ситуація», де вчитель створює на уроках таку ситуацію, під час якої учні самостійно знаходять предмет вивчення, досліджують його, порівнюють з уже наявним досвідом, формулюють власний опис. Створення такої ситуації будується з урахуванням вікових та психологічних особливостей учнів, ступеня сформованості їх можливостей, специфіки навчального закладу. Так, якщо у старших класах можна оперувати вже накопиченими знаннями, то в початковій школі навчальні ситуації будуються на основі спостережень, життєвого досвіду, емоційного сприйняття.

Таким чином, викладання географічних знань вимагає ґрунтовної реконструкції навчального процесу. Змінилися вимоги не тільки до змісту навчального процесу, а й до результатів освіти. Пропонується не лише нова типологія уроків, а й нова система реалізації позаурочної діяльності. Таким чином здійснюється комплексний підхід в навчанні.

Аналіз навчального плану загальноосвітніх шкіл вказує на те, що навчальний предмет «Географія» входить до складу базової освіти. Упродовж останніх десятиріч відбулося поступове скорочення годин на викладання географії. Профільне навчання дасть змогу розширити можливості географії як базового предмета або як сукупності курсів за вибором.

Структура і зміст географії на профільному рівні визначені Державним стандартом загальної освіти та навчальною програмою. Курс шкільної географії на профільному рівні розрахований на 350 годин (у 10-х та 11-х класах) по 5 годин на тиждень [9] та спрямований на вивчення головних тенденцій розвитку довкілля, особливостей соціально-політичного, соціально-економічного, соціально-культурного розвитку світу та України.

При висвітленні основних особливостей процесу навчання географії у профільній школі необхідно враховувати вікові особливості учнів 10-11-х класів, які в достатній мірі мають абстрактне мислен-

ня, тому найбільш доцільним виступає дедуктивне пізнання. Разом з тим, це передбачає використання конкретних фактів, уявлень для вивчення особливостей основних понять, закономірностей. Головна особливість процесу навчання полягає у попередньому досвіді учнів з фізичної та економічної географії, а також суміжних наук (історії, біології, фізики, хімії та математики). Наприклад, поняття «атмосфера» відоме учням з курсу географії 6-го класу. Отже, при вивченні теми «Атмосфера та системи Землі» в 11 класі необхідно спочатку актуалізувати це поняття, потім поглибити його зміст через залучення даних про нові його особливості. При формуванні вмінь необхідно використовувати досвід, що склався у процесі навчання географії.

Проте найважливішим завданням школи є формування прийомів навчальної діяльності учня, які поступово переходять у вміння: самостійна робота, уміння аналізувати процеси і явища, напрями розвитку науки, порівнювати її проблеми, прогнозувати й оцінювати можливі екологічні наслідки людської діяльності (будівництво, розораність, створення звалищ); розвивати творчу діяльність через реалізацію проблемного навчання. Відомо, що цей досвід формується за умов використання методів проблемного та пошукового-дослідницького навчання.

Важливе місце у профільній географії займає проектне навчання у зв'язку з його особистісно орієнтованою спрямованістю. У технології проектного навчання є широкі можливості для творчої діяльності старшокласників, їх емоційно-ціннісному досвіді сприйняття світу. Формування предметних компетентностей здійснюється різними способами, де основною цінністю стають не знання, а вміння, що дозволяють визначити майбутні цілі, спланувати діяльність, діяти у нестандартній ситуації і створювати власний продукт.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Аналіз світового досвіду організації географічної освіти вказує на існування різних підходів до її реалізації. Набуття географічних знань, на прикладі Австралії, відбувається через вивчення природних компонентів та глобальних трансформацій. Курс географії в США знайомить учнів зі світом через інтерпретування знань про природні та економічні особливості різних регіонів світу. Географічна освіта у Великій Британії є основним навчальним предметом, який забезпечує учнів знаннями про природу, ресурси, суспільство з метою формування компетенцій, географічних знань, підходів, концепцій та навичок аналізу. В Україні географічна освіта входить до складу базової освіти, де формується цілісна картина навколишнього світу через узагальнення та систематизацію знань, формування географічного мислення, вміння використовувати різні методи аналізу інформації.

З'ясовано, що основним завданням профільної освіти є створення спеціалізованої підготов-

Складові уроку засвоєння нових знань

Етапи уроку	Мета етапу	Завдання етапу	Прийоми навчання
Мотивація навчальної діяльності	Включення учнів у діяльність	- створити умови для виникнення внутрішньої потреби включення в діяльність («хочу»); - актуалізувати вимоги до учня з боку навчальної діяльності («треба»); - встановити тематичні рамки навчальної діяльності («можу»), - створити позитивну емоційну спрямованість учнів	Учитель пропонує подумати, що стане в нагоді для успішної роботи на уроці; девіз, епіграф, самоперевірка домашнього завдання за зразком; початок уроку
Актуалізація знань	Повторення вивченого матеріалу, необхідного для відкриття нового знання, та виявлення труднощів учнів	- забезпечити відтворення і фіксацію знань, умінь і навичок, достатніх для побудови нового способу дій; - активізувати відповідні розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, аналогія) і пізнавальні процеси (увага, пам'ять) учнів; - актуалізувати норму пробної навчальної дії («треба» - «хочу» - «можу»); - організувати самостійне виконання індивідуального завдання на застосування нового знання; - зафіксувати виниклі проблеми у виконанні пробної дії або її обґрунтуванні	Відеосюжет; діалог; інтелектуальна розминка; лови помилку; музичний фрагмент; обговорення виконання домашнього завдання; проблемне питання; рольовий сюжет; проблемна ситуація
Постановка навчального завдання	Обговорення труднощів промовляння мети уроку у вигляді запитання, на яке належить відповісти	- організувати діалог, що спонукає учнів до вирішення проблеми і підводить до теми уроку	Питання-роздум; мозковий штурм; відповідний діалог; робота над поняттями, тема-питання
Побудова проєкту виходу зі скрути	Рішення навчального завдання і обговорення проєкту його рішення	- групова або парна робота	Діалог, обговорення, що підводить до відкриття знань
Первинне засвоєння нових знань	Фіксування алгоритму виконання, організація засвоєння учнями нового матеріалу	- організація рішення школярами (фронтально, в групах, у парах) кілька типових завдань на новий спосіб дії	«Чи вірите ви, що ...»; «Знайди зв'язок з життям»; робота за інструкцією; підготовка презентації учнями
Самостійна робота з перевіркою за еталоном	Здійснення самоконтролю і самооцінки	- самостійне виконання типових завдань на новий спосіб дії; - самоперевірка учнями своїх рішень за зразком; - надати можливість учням, які допустили помилки, виявити причини помилок і їх виправлення	Так-ні; ділова гра; знайди відповідність; міні-дослідження; міні-проєкти; робота в групах; робота з комп'ютером.
Включення нового знання в систему знань і повторення	Виявлення кордонів застосування нового знання, повторення навчального матеріалу	- фіксування меж застосування нового знання, використання його в системі вивчених раніше знань; - довести нове знання до рівня автоматизованої навички; - при необхідності організувати підготовку до вивчення наступних розділів курсу; - повторити навчальний матеріал	Аукціон знань; «Вірю, не вірю»; вибірковий контроль; кластер «Знайди помилку»; звичайна контрольна робота; опитування по ланцюжку; опитування-підсумок; реклама, есе, резюме; рішення або складання кросворду; свої приклади
Інформація про домашнє завдання, інструктаж щодо його виконання	Включення нового способу дій у систему знань, тренування здатності застосовувати новий алгоритм	- тренування здатності застосовувати новий алгоритм дій у стандартній та нестандартній ситуації	Особливе завдання; творчість працює на майбутнє; три рівні домашнього завдання
Рефлексія діяльності (підсумок уроку)	Усвідомлення учнями своєї діяльності, оцінка результатів діяльності	- рефлексія і самооцінка учнями власної навчальної діяльності на уроці; - визначення цілей подальшої діяльності і завдання для самопідготовки (домашнє завдання з елементами вибору, творчості)	Вибірковий контроль; обговорення домашнього завдання; опитування; опитування-підсумок

ки (профільного навчання) у старших класах загальноосвітньої школи, яка орієнтована на індивідуалізацію навчання і соціалізацію учнів. Система профільного навчання географії орієнтована на соціально-професійну адаптацію стар-

шокласників через вивчення різних курсів, залучення їх до науково-дослідницької діяльності та формування свідомого підходу до вибору професії відповідно до інтересів, схильностей та можливостей учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії / М.О. Врублевська. – Харків: Основа, 2005. – 144 с.
2. Гончаренко С.У. Метод проектів / С.У. Гончаренко // Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 205 с.
3. Довгань Г.Д. Інтерактивні технології на уроках географії / Г.Д. Довгань. – Харків: Основа, 2005. – 128 с.
4. Кобернік С.Г. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник / С.Г. Кобернік. – К.: Стефад-2, 2000. – 320 с.
5. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник / С. Г. Кобернік. – К.: Навчальна книга, 2005. – 319 с.
6. Корнєєв В.П. Форми навчання географії в школі: Посібник для вчителя / В.П. Корнєєв. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004. – 224 с.
7. Корнєєв В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнєєв. – Харків: Вид. група «Основа», 2004. – 112 с.
8. Лаврук М.М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчальний посібник / М.М. Лаврук. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – 136 с.
9. Навчальна програма з географії для учнів 10-11 класів (Профільний рівень) / Міністерство освіти і науки України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
10. Решетченко С.І. Особливості диференційного підходу на уроках географії / С.І. Решетченко, І.М. Слащова / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». – Николаїв, 2019. – № 43. – С. 45–51.
11. Романов М.В. Інтерактивні технології навчання шкільної географії у 8–9 класах / М.В. Романов // Географічні дослідження: історія, сьогодення, перспективи. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – Вип.8. – С. 162–163.
12. Яценко В.С. Допрофільна географічна підготовка: Методичний посібник / В.С. Яценко. – Харків: Вид. група «Основа», 2009. – 95 с.
13. An Evaluation of Secondary School Students' Perceptions of Geography at Key Stages 3 and 4. Available at: <http://shura.shu.ac.uk/15876/1/Alice%20Burnett%20%26%20Lynn%20Crowe%20-%20Perceptions%20of%20Geography%20%28final%20revisions%29%2031-1-2017.pdf>
14. Geography programmes of study: key stage 3. National curriculum in England. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239087/SECONDARY_national_curriculum_-_Geography.pdf
15. Kansas Standards For History Government And Social Studies (High School World Geography), Available at: <https://www.ksde.org/LinkClick.aspx?fileticket=1DyJ29uyYBg%3D&tabid=472&portalid=0&mid>
16. Australian curriculum. Senior secondary curriculum: Humanities and Social Sciences (Geography). Available at: <https://www.australiancurriculum.edu.au/senior-secondary-curriculum/humanities-and-social-sciences/geography/structure-of-geography/>

REFERENCES:

1. Vrublevs'ka, M.O. (2005). Sekrety` uspishnogo uroku geografii [Secrets of a successful geography lesson]. Xarkiv: Osnova, 144.
2. Goncharenko, S.U. (1997). Metod proektiv [Project method]. Ukrayins'ky` pedagogichny` slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Ky`yiv: Ly`bid`, 205.
3. Dovgan`, G.D (2005). Interakty`vni tehnologiyi na urokax geografii [Interactive technologies in geography lessons]. Xarkiv: Osnova, 128.
4. Kobernik, S.G. (2000). Metody`ka vy`kladannya geografii v shkoli: Navchal`no-metody`chny`j posibny`k [Methods of teaching geography at school: Textbook]. Ky`yiv: Stefad-2, 320.
5. Kobernik, S.G. (2005). Metody`ka navchannya geografii v zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladax: Navchal`no-metody`chny`j posibny`k [Methods of teaching geography at secondary schools: Textbook]. Ky`yiv: Navchal`na kny`ga, 319.
6. Kornyejev, V.P. (2004). Formy` navchannya geografii v shkoli: Posibny`k dlya vchy`telya [Forms of teaching geography at school: A guide for teachers]. Kam`yanecz`-Podil`s`ky`: Abetka, 224.
7. Kornyejev, V.P. (2004). Tehnologiyi v navchanni geografii [Technologies in teaching geography]. Xarkiv: Vy`d. grupa «Osнова», 112.
8. Lavruk, M.M. (2015). Metody`ka navchannya geografii: prakty`chna i samostijna robota studentiv: navchal`ny`j posibny`k [Methods of teaching geography: practical and independent work of students: a textbook]. L`viv: LNU im. Ivana Franka, 136.
9. Navchal`na programa z geografii dlya uchniv 10-11 klasiv (Profil`ny`j riven`) [Curriculum on geography for pupils of 10-11 forms (Profile level)] / Ministry of Education and Science of Ukraine. Ministerstvo osvity` i nauky` Ukrayiny`. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
10. Reshetchenko, S.I., Slashhova, I.M. (2019). Osobly`vosti dy`ferencijnogo pidxodu na urokax geografii [Features of the differential approach at geography lessons]. Materialy` mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi «Tendenciyi ta perspekty`vy` rozvy`tku nauky` i osvity` v umovax globalizaciyi» [Materials of the International Scientific and Practical Conference «Trends and Perspectives of Science and Education Development in the Conditions of Globalization»]. My`kolayiv, 43, 45-51.
11. Romanov, M.V. (2015). Interakty`vni tehnologiyi navchannya shkil`noyi geografii u 8-9 klasax [Interactive technologies of teaching school geography at forms 8-9]. Geografichni doslidzhennya: istoriya, s`ogodennya, perspekty`vy` [Geographical Research: History, Present, Perspectives.]. Xarkiv: XNU im. V.N. Karazina, 8, 162-163.
12. Yacenko, V.S. (2009). Doprofil`na geografichna pidgotovka: Metody`chny`j posibny`k [Pre-professional geographical training: Methodical manual]. Xarkiv: Vy`d. grupa «Osнова», 95.

13. An Evaluation of Secondary School Students' Perceptions of Geography at Key Stages 3 and 4. Available at: <http://shura.shu.ac.uk/15876/1/Alice%20Burnett%20%26%20Lynn%20Crowe%20-%20Perceptions%20of%20Geography%20%28final%20revisions%29%2031-1-2017.pdf>
14. Geography programmes of study: key stage 3. National curriculum in England. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239087/SECONDARY_national_curriculum_-_Geography.pdf
15. Kansas Standards For History Government And Social Studies (High School World Geography), Available at: <https://www.ksde.org/LinkClick.aspx?fileticket=1DyJ29uyYBg%3D&tabid=472&portalid=0&mid>
16. Australian curriculum. Senior secondary curriculum: Humanities and Social Sciences (Geography). Available at: <https://www.australiancurriculum.edu.au/senior-secondary-curriculum/humanities-and-social-sciences/geography/structure-of-geography/>

INFORMATION ABOUT AUTHORS / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Reshetchenko Svitlana Ivanivna – Candidate of Sciences (Geography), Associate Professor of the Department of Physical Geography and Cartography. The Faculty of Geology, Geography, Recreation and Tourism. V.N. Karazin Kharkiv National University. e-mail: swet_res@meta.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0744-4272>

Slashchova Inna Mykolayivna – Magister of Geography. The Department of Physical Geography and Cartography. The Faculty of Geology, Geography, Recreation and Tourism. V.N. Karazin Kharkiv National University. e-mail: sl-inna@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1764-6134>

Решетченко Светлана Ивановна – кандидат географических наук, доцент кафедры физической географии и картографии факультета геологии, географии, рекреации и туризма Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина. e-mail: swet_res@meta.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0744-4272>

Слащова Инна Николаевна – магистр географии кафедры физической географии и картографии факультета геологии, географии, рекреации и туризма Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина. e-mail: sl-inna@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1764-6134>